

Her Yönüyle BAĞIMLILIK

Editörler:

Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN

Dr. Ayhan ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre BULUT

Editörler: Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN, Dr. Ayhan ÖZKAN, Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre BULUT

HER YÖNÜYLE BAĞIMLILIK

ISBN 978-625-6135-63-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Aralık 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bağımlılık kavramının günümüzdeki karşılığı sadece alkol ve uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımı değil artık...

Bugün internet, dijital oyun, sosyal medya gibi teknoloji kökenli bağımlılıklar da “bağımlılık” denildiğinde akla ilk gelenlerdendir. Bunlara kumar, yeme, alışveriş, cinsellik, istifçilik gibi davranışsal bağımlılıklar da eklenmiş durumda...

Bu kitapta tütün, alkol, uyuşturucu/uyarıcı madde bağımlılıkları başta olmak üzere, kumar ve teknoloji bağımlılığını her yönüyle masaya yatırdık. Her başlığı, konunun zararları ve kendine has özelliklerinin yanında önleme, korunma, kontrol, tedavi ve rehabilitasyon perspektifiyle ele aldık.

Bağımlılığı, multi disiplinler bir yaklaşımla mücadele edilmesi gereken bir halk sağlığı ve halk güvenliği sorunu olarak gördük. Kurumlar arası koordinasyonun önemine dikkat çektik. Son bölümde ise yaşanmış bağımlı hayat örneklerini gözler önüne serdik...

Bu alanda araştırma yapan ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde öğrenciler ile öğretim üyeleri ve toplumun her kesimine bir rehber olmasını hedeflediğimiz “Her Yönüyle Bağımlılık” kitabının yayın ekibi, alanında uzman ve sahada da aktif olarak çalışan yazarlardan oluşmaktadır.

Kitabın hazırlanmasında mümkün olduğunca yalın bir dil ve en güncel bilimsel veriler kullanıldı. Kitap, alanda çalışanların, öğrencilerin ve bağımlılık konusunda bilgilenmek isteyen herkesin teorik ve uygulamaya yönelik gereksinimlerini karşılamak amacıyla uygulanabilir bir içerikle “ders kitabı” ve “kaynak kitap” olarak hazırlanmıştır.

Okurlarımıza, toplumumuza ve insanlığa bağımsız bir yaşam diliyoruz.

Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN

Dr. Ayhan ÖZKAN

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre BULUT

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN, Dr. Ayhan ÖZKAN, Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre BULUT

1. Bölüm: Bağımlılığa Genel Bakış

Doç. Dr. Yasir ŞAFAK, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Etlik Şehir Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği
ORCID No: 0000-0002-3196-5089

2. Bölüm: Tütün ve Tütün Ürünlerinin Zararları

Uzm.Dr. Safiye Kübra ÇETİNDAG KARATLI, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği
ORCID No: 0000-0001-7439-9622

3. Bölüm: Tütün Bağımlılığı ve Tedavi Yöntemleri

Doç. Dr. Yakup ARSLAN, Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Gülhane Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları A.D.
ORCID No: 0000-0002-9079-1701

4. Bölüm: Tütün ve Tütün Ürünlerinin Kullanımı ile Mücadele

Dr. Şeyma Yüstra SOĞANDA, T.C. Sağlık Bakanlığı,
Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi Sağlık
Bilimleri Enstitüsü
ORCID No: 0000-0003-2892-1373
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre BULUT, Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Gülhane Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı A.D.
ORCID No: 0000-0003-1501-2525
Prof. Dr. Toker ERGÜDER, Sağlık Bilimleri Üniversitesi,
Gülhane Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı A.D.
ORCID No: 0000-0003-0471-3043

5. Bölüm: Alkol Bağımlılığı, Bırakma Yöntemleri ve Kullanımı ile Mücadele

Prof.Dr. Zehra ARIKAN, Lokman Hekim Üniversitesi,
Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.D.
ORCID No: 0000-0002-9442-0924

6. Bölüm: Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler ve Bu Maddelerin Zararları

Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm Öztürk EMİRAL, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.D.

ORCID No: 0000-0001-8781-4127

Doç. Dr. Mehmet Enes GÖKLER, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.D.

ORCID No: 0000-0002-1524-8565

7. Bölüm: Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Bağımlılığında Tanı ve Tedavi

Doç. Dr. Şafak Yalçın ŞAHİNER, Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.D.

ORCID No: 0000-0002-5959-075X

Doç. Dr. İsmail Volkan ŞAHİNER, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı, Serbest Hekim

ORCID No: 0000-0002-2216-3439

8. Bölüm: Uyuşturucu Bağımlılığında Rehabilitasyon ve Sosyal Uyum

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre BULUT, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı A.D.

ORCID No: 0000-0003-1501-2525

Dr. Şeyma Yüstra SOĞANDA, T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlıkta Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

ORCID No: 0000-0003-2892-1373

9. Bölüm: Davranışsal Bağımlılıklar/ Kumar Bağımlılığı ve Kumar Bağımlılığı ile Mücadele

Dr. Öğr. Üyesi. Abdurrahim BAKIRHAN, İnönü Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.D.

ORCID No: 0000-0001-5588-4817

10. Bölüm: Teknoloji Bağımlılığı ile Mücadele

Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

ORCID No: 0000-0003-4875-4883

11. Bölüm: Bağımlılıklarla Mücadelede Kurumlararası

Koordinasyonun Önemi

Dr. Ayhan ÖZKAN, T.C. İçişleri Bakanlığı, Mülki İdari Amiri

ORCID No: 0000-0002-8128-0432

12. Bölüm: Türkiye Cumhuriyeti'nde Bağımlılık ile İlgili Uygulanmakta Olan Strateji Belgeleri ve Eylem Planlarının Değerlendirilmesi

Dr. Abide AKSUNGUR, Altındağ İlçe Sağlık Müdürlüğü

ORCID No: 0000-0002-8140-0289

13. Bölüm: Vaka Örnekleri

Uzm. Dr. Mustafa DANIŞMAN, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi (AMATEM)

ORCID No: 0000-0002-7403-8840

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

BAĞIMLILIĞA GENEL BAKIŞ

Giriş.....	1
Bağımlılığın Tanımı ve Tanılanması.....	2
Bağımlılığın Tarihçesi.....	4
Bağımlılığın Biyolojik Temelleri.....	5
Genetik Faktörler.....	5
Nörotransmitter Sistemleri.....	6
Dopamin ve Ödül Sistemi.....	6
GABA ve Glutamat Sistemleri.....	6
Beyin Yapıları ve İşlevleri.....	6
Prefrontal Korteks.....	6
Amigdala ve Hipokampus.....	7
Nöroplastisite ve Bağımlılık.....	7
Bağımlılığın Psikolojik Temelleri.....	7
Kişilik Özellikleri ve Bağımlılık.....	7
Stres ve Bağımlılık.....	8
Öğrenme Teorileri ve Bağımlılık.....	8
Klasik Koşullanma.....	8
Edimsel Koşullanma.....	9
Bağımlılık Çeşitleri.....	9
Maddesel Bağımlılıklar.....	9
Alkol Bağımlılığı.....	9
Nikotin Bağımlılığı.....	9
Opioidler.....	10
Kokain.....	10
Amfetaminler.....	10
Sedatifler ve Hipnotikler.....	10
Kannabinoidler.....	10
Davranışsal Bağımlılıklar.....	11
Kumar Bağımlılığı.....	11
İnternet ve Oyun Bağımlılığı.....	11

Kompulsif Alışveriş/Alışveriş Bağımlılığı.....	11
Egzersiz Bağımlılığı	12
Yeme Bağımlılığı	12
Cinsellik Bağımlılığı	12
Sonuç.....	12
Kaynaklar.....	13

2. BÖLÜM

TÜTÜN VE TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARLARI

Giriş.....	17
Sigara Kullanımının Sağlık Üzerine Etkileri	18
Sigara ve Solunum Yolu Hastalıkları.....	18
Sigara ve Kardiyovasküler Hastalıklar	19
Sigara ve Kanser	19
Sigara ve Nörolojik Hastalıklar.....	20
Sigara ve Ruh Sağlığı.....	20
Sigara Kemik Sağlığı	21
Sigara ve Ürogenital Sistem.....	21
Sigara ve Gastrointestinal Sistem	21
Sigara ve Gebelik	22
Sigara ve Pasif Etkilenim	22
Üçüncü El Sigara Dumanı.....	22
Diğer Sonuçlar (Cilt etkileri, gözler, ağız ve dişler)	22
Ekonomik Zararlar	23
Çevresel Zararlar	23
Hava Kirliliği.....	23
Ormanların Azalması	24
Çöp Atıkların Artması.....	24
Yangınlar	24
Kaynaklar.....	24

3. BÖLÜM

TÜTÜN BAĞIMLILIĞI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Giriş.....	31
Tütün Bağımlılığı.....	31
Tütün Ürünü Kullanım Durumunun Değerlendirilmesi.....	32
Tütün Bağımlılığı Gelişimi.....	33
Tütün Bağımlılığı Tanımı.....	33
Tütün Bağımlılığı Düzeyinin Değerlendirilmesi.....	34
Tütün Bağımlılığı Tedavi Yöntemleri.....	35
Tütün Bağımlılığı Tedavisine Genel Bakış.....	36
Tütün Bağımlılığı Tedavileri.....	36
Kısa Hekim Müdahalesi.....	36
Yoğunlaştırılmış Klinik Müdahale.....	37
Terapötik Eğitim.....	38
Bilişsel Davranışsal Terapi (BDT).....	38
Farmakoterapi.....	39
Tütün Bağımlılığı Tedavi Yönetimi.....	44
DSÖ Temmuz 2024 “Yetişkinlerde Tütünün Bırakılmasına Yönelik Klinik Tedavi Kılavuzu (Özeti)” (26).....	45
Sonuç.....	47
Kaynaklar.....	48

4. BÖLÜM

TÜTÜN VE TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN KULLANIMI İLE MÜCADELE

Giriş.....	51
Tütün Kontrol Programları ve Stratejileri.....	53
DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS).....	53
MPOWER.....	54
Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve MPOWER Kriterlerinin Ülkemizde Uygulanma Süreci: Ulusal Tütün Kontrol Programları, Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı.....	56
2008-2012 Ulusal Tütün Kontrol Programı (UTKP).....	56
2015-2018 Ulusal Tütün Kontrol Programı (UTKP).....	59
2018-2023 Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı.....	62
Halkı Bilgilendirme Kampanyaları ve Sigara Paketleri Üzerindeki Sağlık Uyarıları.....	63
Dünyadan Tütün Kontrol Programları ve Stratejileri Örnekleri.....	65

Avustralya	65
Norveç	66
Uruguay	66
Singapur	66
Tütün Kontrolünün Ekonomik Boyutu	67
Tütün Kullanımının Bireysel ve Toplumsal Maliyetleri	68
Türkiye'deki Durum	68
Vergilendirme ve Tütün Kontrolü	69
Tütün Kontrolünde Sivil Toplumun Rolü	69
Yeşilay: Türkiye'nin Bağımlılıklarla Mücadelede Öncü Kuruluşu	69
Çocukları Tütün Salgını ve Zararlarından Koruma İnisyatifi	70
Sonuç	71
Kaynaklar	71

5. BÖLÜM

ALKOL, ALKOL BAĞIMLILIĞI, BIRAKMA YÖNTEMLERİ VE ALKOL KULLANIMI İLE MÜCADELE

Giriş	75
Alkol ve Alkolün Zararları	76
Alkolün Tarihçesi	76
Alkolün Fizyolojik Etkileri	77
Alkolün Zararları	78
Alkol Bağımlılığı	78
Bağımlılık Sürecinin Özellikleri	79
Alkol Kullanım Bozukluklarının Nedenleri	80
Alkol Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi	81
Alkol Kullanımı Sonucu Gelişen Fiziksel ve Ruhsal Sorunlar	82
Fiziksel Sorunlar	82
Sindirim Sistemi	82
Sinir Sistemi	82
Amnestik Bozukluk (Korsakoff Psikozu)	84
Kalp Damar Sistemi	84
Kas İskelet Sistemi	85
Kan Hastalıkları	85
Endokrin Hastalıklar	85
Onkolojik Hastalıklar	85
Deri	85

İmmün Sistem ve Enfeksiyon	86
Ağız Diş Sağlığı	86
Solunum Sistemi Hastalıkları	86
Dalak.....	86
Fetal Alkol Sendromu (FAS).....	86
Kronik Alkol Kullanımı Sonucu Oluşan Psikotik Bozukluklar	87
Alkolün Fizyolojik Etkileri.....	88
Alkolik Halüsinosis.....	88
Alkol Paranoyası	89
Diğer Ruhsal Sorunlar.....	89
Alkol Kullanım Bozukluğu ve Psikiyatrik Eş Tanı.....	90
Alkol Bağımlısının Fiziksel Özellikleri.....	90
Alkol Bağımlılığı Tedavisi	91
Bir Süredir Alınan Alkolü Kesme Tedavisi	91
Rehabilitasyon Dönemi	92
Relapsı Önleme.....	92
Alkol Kullanım Bozukluğu ile Mücadele	93
Alkol Bağımlılığını Önlemenin Bazı Yolları.....	93
Arzın Önlenmesi	94
Alkollü Araç Kullanımını Önleme.....	94
Talep ile Mücadele.....	95
İletişim Faaliyetleri.....	95
Sonuç.....	96
Kaynaklar.....	96

6. BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDELER VE BU MADDELERİN ZARARLARI

Giriş.....	99
Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	99
Esrar (Cannabis).....	103
Halüsinojenler.....	105
Opiyatlar	109
Kaynaklar.....	111

7. BÖLÜM

UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE BAĞIMLILIĞINDA TANI VE TEDAVİ

Giriş	115
Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımı ile İlgili Başlıca Kavramlar ve Klinik Tablolar	116
Epidemiyoloji ve Etyoloji.....	119
Değerlendirme ve Tanı	120
Tedavi	125
Psikososyal Tedaviler	126
İlaç Tedavileri.....	128
Nöromodülasyon.....	128
Sonuç	129
Kaynaklar.....	129

8. BÖLÜM

UYUŞTURUCU BAĞIMLILIĞINDA REHABİLİTASYON VE SOSYAL UYUM

Giriş	131
Rehabilitasyon ve Sosyal Uyum Tanımları ve Konunun Önemi	131
Rehabilitasyon Çeşitleri	132
Tıbbi Rehabilitasyon	132
Sosyal Rehabilitasyon	133
Mesleki Rehabilitasyon.....	133
Psikiyatrik Rehabilitasyon.....	133
Rehabilitasyonun Psikososyal Boyutları	133
Rehabilitasyon ve Sosyal Uyum Süreçlerinin Etkilediği Alanlar	133
Rehabilitasyon ve Sosyal Uyumun Toplumsal Etkileri	134
Psikososyal İyileşme ve Toplumsal Entegrasyon	135
Aile ve Toplum İçindeki Etkiler	135
Sağlık Hizmetleri Üzerindeki Yükün Hafiflemesi.....	135
Ekonomik Verimliliğin Artması	135
Eğitim ve Bilinçlendirme	136
Rehabilitasyon ve Sosyal Uyumun Sürdürülebilirliği	136
Bağımlılık ve Toplumsal Damgalanma	136
Uyuşturucu Bağımlılığında Rehabilitasyon ve Sosyal Uyum Konusunda Dünyadan Örnekler	137

Avrupa Birliği	137
Çin	139
Filipinler	139
Hindistan.....	140
Brezilya	141
Rusya.....	141
Nijerya	141
Ülkemizdeki Uyuşturucu Bağımlılığında Rehabilitasyon ve Sosyal Uyumla İlgili Politikalar ve Mevzuat	142
Uyuşturucu Bağımlılığında Rehabilitasyon ve Sosyal Uyum Konusunda Ülkemizdeki Güncel Durum	143
Bağ Evi Modeli	144
BAHAR (Bağımlı Hastalar İçin Rehabilitasyon Modeli)	145
Sancaktepe BADEM (Bağımlılık Danışma ve Eğitim Merkezi).....	146
Ümraniye DAN-TE (Bağımlılık Danışma ve Tedavi Merkezi).....	146
Oya Bahadır Yüksel Madde Bağımlısı Sokak Çocukları Rehabilitasyon Merkezi	146
Huzur Köy, Kırıkkale.....	147
İnsanlık Köyü, Bursa.....	148
Sivil Toplumun Rolü	148
Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM) Modeli	149
Tedavi Modelleri ve Yöntemleri.....	149
Sosyal Destek ve YEDAM Atölye	150
Türkiye Rehabilitasyon Modeli.....	150
Meslek Edindirme.....	151
Aile ve Toplumla İlişkiler	151
Zorluklar ve Yapılması Gerekenler	152
Sonuç.....	152
Kaynaklar.....	152

9. BÖLÜM

DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLAR/ KUMAR BAĞIMLILIĞI VE KUMAR BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE

Giriş.....	157
Kumar ve Kumar Bağımlılığı	158
Tanım	158
Tarihçe	159
Epidemiyoloji.....	159

Etyoloji.....	160
Psikososyal Etkenler	160
Biyolojik Etkenler.....	160
Kumar Oynama Bozukluğu'nun Tanı ve Klinik Özellikleri	161
Gidiş ve Prognoz.....	163
Tedavi.....	163
Önleme veya Mücadele Çalışmaları	166
Sonuç.....	167
Kaynaklar.....	167

10. BÖLÜM

TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE

Giriş.....	169
Teknoloji Kavramı	170
Teknoloji ve İnternet	171
Teknoloji Bağımlılığı.....	172
Teknoloji Bağımlılığının Nedenleri	175
Teknoloji Bağımlılığının Sonuçları	176
Teknoloji Bağımlılığının Türleri.....	177
Dijital Oyun Bağımlılığı.....	177
Sosyal Medya Bağımlılığı.....	180
Mesajlaşma Bağımlılığı.....	187
Çevrimiçi Alışveriş Bağımlılığı	190
Çevrimiçi Pornografi Bağımlılığı	193
Çevrimiçi Kumar Bağımlılığı	195
Yeni ve Gelişen Bağımlılık Yapan Teknolojiler.....	197
Yapay Zekâ	197
Sanal Gerçeklik.....	198
Teknoloji Bağımlılığını Açıklayan Modeller	198
Griffiths'in Teknoloji Bağımlılığı Modeli.....	199
Young'un ACE Modeli	199
Tao ve Diğerlerinin Geliştirdiği İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri.....	200
Goodman'ın Davranış Bağımlılığı Modeli.....	200
Suler'in İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli.....	201
Grohol'un Patolojik İnternet Kullanımı Modeli	201
Wallace'nin Edimsel Koşullanma Modeli	201
Davis'in Patolojik İnternet Kullanımı Modeli	202

Caplan'ın Problemlili İnternet Kullanımı ve Sosyal Beceri Eksikliği Teorisi	202
Beard'ın Biyopsikosozyal (Bütüncül) İnternet Bağımlılığı Modeli	202
Liu ve Kuo'nun Kişilerarası İlişkiler Modeli	202
Douglas ve Diğerlerinin Kavramsal İnternet Bağımlılığı Modeli	203
Teknoloji Bağımlılığının Nörobiyolojisi	203
Teknoloji Bağımlılığının Tedavisi	204
Koruyucu Önleyici Hizmetler	204
Tedavi Edici Hizmetler	204
Teknoloji Bağımlılığı ile Mücadele.....	205
Kaynaklar.....	207

11. BÖLÜM

BAĞIMLILIKLARLA MÜCADELEDE KURUMLARARASI KOORDİNASYONUN ÖNEMİ

Giriş.....	213
Değişim Sürecinde Yönetişim Birimleri.....	214
Kavramsal Boyutta Koordinasyon	216
Kamu Yönetiminde Koordinasyon.....	218
Bağımlılık ve Bağımlılıklar Sorunu.....	221
Türkiye'de Kamu Yönetiminde Bağımlılıklarla Mücadele Çalışmaları.....	223
Bağımlılıklar ile Mücadele Kapsamında Yürütülen Çalışmalar.....	225
Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu (BMYK).....	227
Bağımlılıkla Mücadele Kurulu (BMK)	229
Bağımlılıkla Mücadele Teknik Kurulu (BMTK)	229
Bağımlılıkla Mücadele İl/İlçe Koordinasyon Kurulları (BMİKK).....	230
Bağımlılıklarla Mücadelede Görev Yüklenmiş Kamu Kurumları.....	230
Türk Kamu Yönetiminde Bağımlılıklarla Mücadelenin Önündeki Kurumlararası Koordinasyon Handikapları	231
Sonuç.....	237
Kaynaklar.....	238

12. BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE BAĞIMLILIK İLE İLGİLİ UYGULANMAKTA OLAN STRATEJİ BELGELERİ VE EYLEM PLANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	241
Bağımlılıkla Mücadele Strateji Belgesi ve Eylem Planları	243
Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028	244
Tütün Ürünlerine Talebin Azaltılması	247
Tütün Ürünlerine Ulaşılabilirliğin Azaltılması.....	251
Kurumsal Kapasitenin Artırılması	252
Tütün Kontrolünde Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme	253
Uyuşturucu ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028.....	254
Uyuşturucu Arzının Önlenmesi	256
Uyuşturucuya Olan Talebin Önlenmesi	257
Uyuşturucu ile Mücadelede İletişim	259
Uyuşturucu ile Mücadele Sürecinin Koordinasyonu, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi	260
Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	261
Davranışsal Bağımlılıklar ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028.....	261
Bilişim Teknolojileri, İnternet ve Sosyal Medyanın Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımının Sağlanması ve Aşırı ve Zararlı Kullanımının Önlenmesi	262
Kumar Bağımlılığını Önleme Çalışmalarının Yürütülmesi	263
Danışma, Tedavi ve Rehabilitasyon Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması.....	265
Sonuç.....	265
Kaynaklar.....	266

13. BÖLÜM

VAKA ÖRNEKLERİ

Giriş	269
Rumuz: Kardeşim	269
Rumuz: Katlanmalıyım.....	275
Rumuz: Son Şansım	276
Rumuz: Kendi Kendine Tedavi.....	276
Rumuz: Kızım İçin	277

Rumuz: Öfke	278
Rumuz: Anka Kuşu	280
Rumuz: Kaçamak.....	280
Rumuz: Deprem.....	281
Rumuz: Babam İçin	281
Rumuz: Astral Seyahat.....	282
Rumuz: Eski Ben.....	284
Rumuz: Kasa Kazanır.....	285

1. BÖLÜM

BAĞIMLILIĞA GENEL BAKIŞ

*Doç. Dr. Yasir ŞAFAK, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Etlik Şehir Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği
ORCID No: 0000-0002-3196-5089*

1. Giriş

Bağımlılık, genellikle bir maddeye ya da davranışa karşı kontrol edilemeyen bir istek, bu isteğin tekrarı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan zararlı sonuçlara rağmen madde kullanımının veya davranışın devam etmesi ile karakterize edilir.⁽¹⁾ Bu bağlamda, bağımlılık sadece bireyin kendisini değil, aynı zamanda ailesini, toplumu ve daha geniş anlamda sosyal yapıyı da etkileyen bir halk sağlığı ve güvenliği sorunu olarak değerlendirilmelidir.

Bağımlılığın tanımı, tarih boyunca değişiklik göstermiştir. Modern tanımlar, bağımlılığı beyindeki nörolojik değişikliklerle ilişkilendirir ve bu değişikliklerin bireyin davranışlarını nasıl etkilediğini açıklamaya çalışır.⁽²⁾

Bağımlılığın tarihçesi, insanlık tarihi kadar eskidir. Orta Çağ'da bağımlılık, daha çok dinsel ve ahlaki bir sorun olarak ele alınmış, alkolizm ve madde kullanımı ahlaki bir zayıflık olarak değerlendirilmiştir.⁽³⁾ Modern çağda ise bağımlılık, tıbbi bir sorun olarak kabul edilmiş ve bu kapsamda tedavi yöntemleri geliştirilmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında, bağımlılığın biyolojik temellerine yönelik araştırmalar artmıştır. Bu dönemde yapılan nörobiyolojik çalışmalar, bağımlılığın beyindeki ödül sistemi ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.⁽⁴⁾

Bağımlılık elbette yalnızca biyolojik nedenlerle açıklanamaz; psikolojik faktörler de bu süreçte önemli bir rol oynar. Bağımlılığın psikolojik temelleri, bireyin yaşadığı stres, travma, anksiyete gibi durumlarla başa çıkma mekanizmalarının yetersiz kalması ile ilişkilendirilmektedir.⁽⁵⁾

Bağımlılık türleri, madde bağımlılığı ve davranışsal bağımlılıklar olarak iki ana kategoriye ayrılabilir. Madde bağımlılığı, alkol, uyuşturucu, nikotin gibi maddelere yönelik bağımlılığı içerirken, davranışsal bağımlılıklar kumar, internet